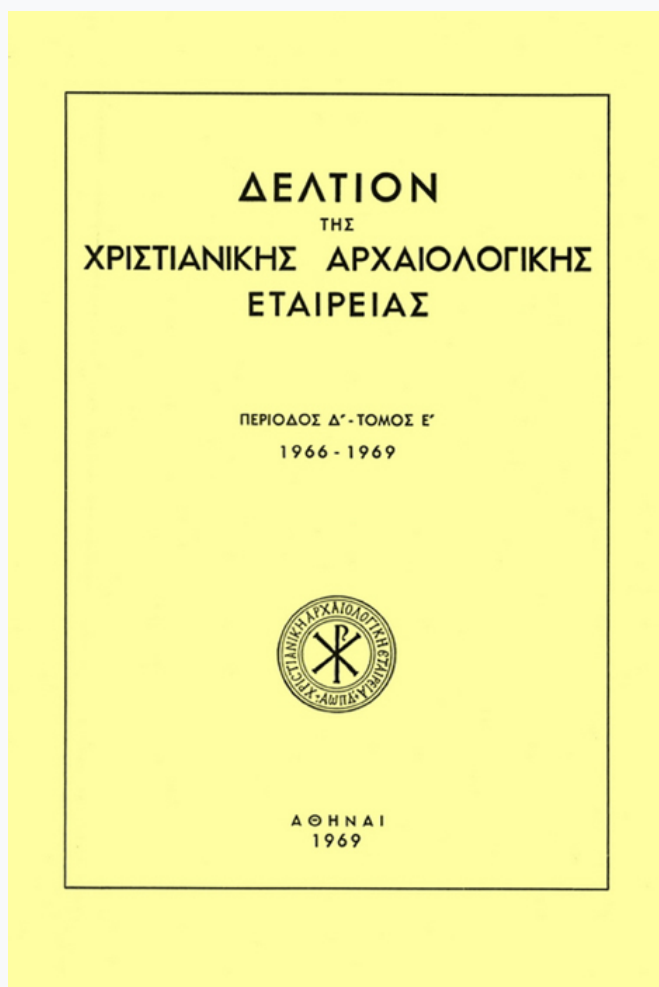

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 5 (1969)

Δελτίον ΧΑΕ 5 (1969), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Δημητρίου Ευαγγελίδη (1888-1959)

Η ζωγραφική στην Πόλη μετά την Άλωση Painting in Constantinople after the Fall

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.790](https://doi.org/10.12681/dchae.790)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ Μ. (1969). Η ζωγραφική στην Πόλη μετά την Άλωση Painting in Constantinople after the Fall. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 5, 186. <https://doi.org/10.12681/dchae.790>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η ζωγραφική στην Πόλη μετά την Άλωση

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 5 (1969), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του
Δημητρίου Ευαγγελίδη (1888-1959) • Σελ. 186

ΑΘΗΝΑ 1969

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

Σὲ ἐκτενὴ μελέτῃ γιὰ μιὰ εἰκόνα τοῦ Ἀγ. Εὐσταθίου στὴν Σαλαμίνα (Δ. Πάλλας, εἰς Χαριστήριον Ἀ. Ὁρλάνδου, τ. Γ', 1966, σ. 328 - 369, πίν. XCIII - CXI), διατυπώνεται συμπερασματικὰ ἡ ἀπορία πῶς δὲν ἐτέθηκε ὡς τὰ τώρα τὸ ἐρώτημα γιὰ τὴ ζωγραφικὴ τῆς Κωνσταντινούπολης μετὰ τὴν Ἀλωση. Ἡ ἀπορία προκύπτει ἀπὸ τὴν πεποίθησιν τοῦ σ. ὅτι μὲ τὴν μελέτῃ τοῦ αὐτῆ ἰχνεύουμε τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς ἀξιόλογου ζωγραφικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ 16ου - 17ου αἰ. στὴν καρδιὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς ὀρθοδοξίας. Εἶναι ἀδιανόητο τὸ νὰ μὴν ὑπῆρχε (σ. 369). Ἡ ἰχνευση συνίσταται στὴν διαπίστωση ὅτι ἡ ἀνάγλυφον διακόσμηση τοῦ κάμπου τῆς εἰκόνας τοῦ Ἀγ. Εὐσταθίου ἔχει κάποια συγγένεια μὲ τὴν διακόσμηση μιᾶς εἰκόνας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀκαθόριστος καταγωγῆς¹. Ἐπίσης ὁ φωτοστέφανος τοῦ Ἀγ. Εὐσταθίου μὲ ἔκτυπους κυκλίσκους, βρίσκεται ἀπαράλλαχτος σὲ μιὰ εἰκόνα Σταυρώσεως στὴν Πριγκιπόνησο, πὺ εἶναι ἐπίσης ἀκαθόριστος καταγωγῆς².

Τόσο ἀδύνατα ἐσωτερικὰ (δηλ. ἐξωτερικὰ) στοιχεῖα — συνηθισμένα ἄλλωστε σὲ ἄλλες περιοχὲς πὺ δὲν μνημονεύονται — δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ξεκινήσει ἔστω καὶ ἰχνηλασία κωνσταντινουπολίτικου ἐργαστηρίου καὶ πολὺ περισσότερο ν' ἀποδοθῇ σ' αὐτὸ μιὰ ἀξιόλογη εἰκόνα. Ἐξάλλου, ἔρευνα σὲ πραγματικὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα, ὅπως θὰ ἦταν ἡ τεχνολογικὴ σύγκριση μὲ μιὰ τουλάχιστον εἰκόνα πὺ νὰ προέρχεται ἀναμφισβήτητα ἀπὸ τὴν Πόλιν, δὲν ἔγινε καὶ τοῦτο ὀφείλεται στὴ σιωπηρὴ βεβαιότητα ὅτι οὔτε μιὰ παρόμοια εἰκόνα δὲν εἶναι ὡς τώρα γνωστὴ. Μποροῦμε νὰ προσθέσουμε ἐδῶ ὅτι ἡ ἄγνοια αὐτὴ δὲν εἶναι τυχαία. Συμπίπτει μὲ τὴν σαφέστατης σημασίας διαπίστωση πὺ κάνομε ἐρευνώντας τις ἐννέα ἑκατοντάδες ὀνομάτων Ἑλλήνων ζωγράφων μετὰ τὴν Ἀλωση, γνωστῶν ὡς τώρα ἀπὸ μνημεῖα καὶ ἀρχεῖακὰ στοιχεῖα : οὔτε ἓνα ὄνομα δὲν ἀνήκει σὲ ζωγράφο ὃχι μόνον ἐργαζόμενο ἀλλὰ οὔτε κἂν καταγόμενο ἀπὸ τὴν Πόλιν. Ἀλλωστε τὸ φαινόμενο εἶναι γενικώτερο. Θρησκευτικὴ ζωγραφικὴ δὲν φαίνεται νὰ καλλιεργεῖται σὲ καμμιά ἀπὸ τις μεγάλες πόλεις ὅπου ζοῦσε ὁ τουρκοκρατούμενος Ἑλληνισμός : Θεσσαλονίκη, Σμύρνη, Γιάννενα. Θὰ ἦταν ἀδιανόητο νὰ ἔκανε ἐξαίρεση ἡ Πόλι.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

1. Γ. Σωτηρίου, Κειμήλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 28, πίν. 15 : ἐκεῖ χρονολογεῖται ἡ εἰκόνα στὸν 16ον αἰῶνα, χωρὶς ἄλλη ἐνδειξη.

2. D. T. Rice, Byzantinische Kunst, Μόναχο 1964, εἰκ. 349. Σωστὰ λέει ὁ Πάλλας ὅτι δὲν εἶναι κρητικῆς σχολῆς, ἀλλὰ τίποτε δὲν δείχνει προέλευσιν ἀπὸ τὴν Πόλιν.